

Процун Марія, ст. педагогічного факультету; науковий керівник – к.пед.н, доцент Хом'як О. А. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне).

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ СТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ОСНОВИ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

***Анотація.** У статті досліджено проблему методів і прийомів створення емоційної основи творчого процесу на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах. Охарактеризовано види завдань для покращення роботи над створенням емоційної основи творчого процесу на уроках образотворчого мистецтва. Розглянуто пріоритетні форми та методи створення емоційної основи творчого процесу, проаналізовано їх можливості в контексті досліджуваної проблеми.*

***Ключові слова:** методи і прийоми навчання, уроки, розвиток.*

***Аннотация:** В статье исследована проблема методов и приемов создания эмоциональной основы творческого процесса на уроках изобразительного искусства в начальных классах. Охарактеризованы виды заданий, улучшающие работу над созданием эмоциональной основы творческого процесса на уроках изобразительного искусства. Рассмотрены приоритетные формы и методы создания эмоциональной основы творческого процесса, проанализированы их возможности в контексте исследуемой проблемы.*

***Ключевые слова:** методы и приемы обучения, уроки, развитие.*

***Annotation:** The article examines the problem of methods and techniques of creating emotional foundations of the creative process on the lessons of the fine arts at primary school. The types of tasks that enhance work on the creation of emotional foundations of the creative process in the classroom art are characterized. The priority forms and methods of creating the emotional foundations of the creative process are considered, their potential in the context of the study of the problem is analyzed.*

***Keywords:** methods and techniques of teaching, lessons, development.*

У сучасних умовах розвитку незалежної української держави постають важливі завдання гуманізації освіти та виховання підростаючого покоління, які вимагають здійснення наукових досліджень та пошуку нових фундаментальних підходів до розробки проблеми формування естетичної культури дітей. В контексті зазначеного постає необхідність

чітко визначити роль і місце образотворчого мистецтва та мистецької підготовки у загальній системі виховання учнівської молоді.

Проблема створення емоційної основи творчого процесу у початкових класах є досить актуальною, оскільки, відповідно до нормативних та законодавчих документів, сучасна школа повинна враховувати необхідність формування в учнів емоційно-естетичних потреб в галузі образотворчого мистецтва, в осягненні художніх цінностей суспільства, розвивати в них художнє сприйняття, давати знання пов'язані з розумінням мистецтва і умінням висловлювати свої судження з питань художнього відображення дійсності. Естетичне виховання дитини має здійснюватись у процесі формування її естетичних потреб та досвіду (емоцій і почуттів, поглядів, смаків, ідеалів, інтересів) як основи виховання естетичного ставлення, активності до сприймання, освоєння та перетворення дійсності. Це, в свою чергу, сприятиме вихованню різнобічно й гармонійно розвиненої особистості, максимальному використанню естетичного фактора в удосконаленні національної самосвідомості дитини, піднесенню її трудової і соціальної активності, зростанню творчого потенціалу молодих громадян України.

Проведений аналіз наукової літератури засвідчує, що окремі аспекти проблеми створення емоційної основи творчого процесу у дітей молодшого шкільного віку досліджувалися багатьма авторами (Г. Апресян, Ю. Борєв, О. Буров, В. Бутенко, М. Верб, З. Гіптерс, І. Гончаров, А. Гулига, М. Каган, Н. Калашник, Є. Квятковський, М. Киященко, А. Комарова, Л. Левчук, О. Леонтєв, Б. Лихачов, Л. Масол, Н. Миропольська, А. Молчанова, Я. Пономарьов, В. Разумний, С. Рубінштейн, О. Рудницька, О. Семашко, Л. Столович, Б. Теплов, Г. Шевченко, А. Щербо).

Окремі педагоги-ентузіасти (А. Мелік-Пашаєв, Б. Неменський, В. Щербаков, Б. Юсов та інші) намагалися працювати в цьому напрямі, але педагогічні дослідження в галузі художнього розвитку школярів належної підтримки не знайшли.

Сьогодні ситуація радикально змінюється, образотворче мистецтво як предмет гуманітарно-естетичного циклу, у сучасній педагогічній науці все частіше стає об'єктом переосмислення і експериментального вивчення. Переглядаються застарілі і створюються більш досконалі програми та посібники з цього предмета (В. Вільчинський, Л. Зеленіна, В. Костенко, О. Красовська, Л. Любарська, Л. Малиновська, Л. Масол, П. Сензюк), методика його викладання збагачується новими науково-теоретичними і практичними висновками і дослідженнями. Однак в практичній діяльності загальноосвітніх шкіл використовуються далеко не всі можливості мистецтва, зокрема роль методів і прийомів створення емоційної основи творчого процесу на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах не була розкрита всебічно [1].

Мета нашого дослідження полягає у розкритті етапів реалізації методики створення емоційної основи творчого процесу на уроках образотворчого мистецтва у початкових класах.

Основне знаряддя образотворчого мистецтва з методикою викладання – методи навчання. Методи навчання – це дидактична категорія. Образотворче мистецтво з методикою викладання використовує їх з урахуванням особливостей цієї навчальної дисципліни, а також розробляє та апробує свої власні методи, обумовлені специфікою дисципліни «Образотворче мистецтво» у початковій школі. Питання про розробку методів навчання молодших школярів образотворчому мистецтву, які відповідають віковим особливостям учнів є досить актуальною проблемою для сучасної педагогіки мистецтва. Особливості використання методів навчання на уроках художньо-естетичного циклу, зокрема образотворчого мистецтва, розглядали С. Коновець, Н. Лесняк, Л. Масол, Г. Полякова.

Загальнодидактичні аспекти структурування та класифікації методів навчання висвітлили у своїх науково-методичних працях В. Онищук, І. Лернер, М. Фіцула, О. Савченко. За визначенням Л. Кашуби, метод навчання є «системою дій учителя, який організовує практичну і пізнавальну діяльність учня, сприяє засвоєнню змісту освіти» [2].

Методи навчання виокремлюють за такими взаємопов'язаними основами: специфікою цілей навчання або видів змісту освіти; особливостями засобів їх засвоєння; специфікою діяльності з організації та здійснення способів засвоєння.

Метод формування образотворчих знань, умінь і навичок молодших школярів – це спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя і учнів, спрямований на розв'язання навчальних, розвивальних та виховних завдань предмета «Образотворче мистецтво» у початковій школі. Методи навчання складають систему способів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, сукупність прийомів, спрямованих на досягнення поставленої мети, засвоєння теоретичного мистецтвознавчого матеріалу та формування способів практичної художньої творчої діяльності [3].

Методи навчання образотворчої діяльності класифікуються за такими ознаками: за джерелом передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні та практичні; за характером керівництва розумовою діяльністю учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький; за напрямом діяльності: практичні, практично-теоретичні, теоретичні; за функціями: мотиваційні, навчальні, розвивальні, виховні та організаційні [4].

Елементи методів не є сумою окремих частин цілого, а системою, що об'єднані логікою дидактичного завдання. Якщо метод – спосіб діяльності, що охоплює весь шлях її перебігу, то прийом – це окремий крок, дія в реалізації методу.

Необхідно розрізняти прийоми розумової діяльності (логічні прийоми) – виокремлення основного, аналогія, конкретизація, порівняння та ін.; прийоми навчальної роботи, наприклад розв'язування задач, прикладів, граматичний розбір тощо. Логічні прийоми однакові в різних методах. Тільки системне поєднання прийомів утворює певний метод навчання, тому важлива послідовність їх застосування. Одні й ті самі прийоми можуть бути частинами різних методів навчання, але в поєднанні з іншими прийомами утворюють зовсім інший метод. Наприклад, прийом запам'ятовування задіяний як у репродуктивних, так і в проблемно-пошукових методах навчання; проте в першій групі методів він домінує, а в другій є допоміжним, бо сприяє запам'ятовуванню основних результатів проблемних міркувань [5].

Завдання констатувального етапу нашого дослідження полягало у визначенні рівнів навчальних досягнень учнів контрольного та експериментального класів на уроках образотворчого мистецтва. Результати констатувального експерименту свідчать про перевагу середнього і достатнього рівнів сформованості образотворчих умінь учнів. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки експериментальної методики, спрямованої на обґрунтування педагогічних умов ефективності взаємодії вчителя і учнів на уроках образотворчого мистецтва та перевірки її ефективності в умовах формувального експерименту.

Методика формувального експерименту ґрунтувалася на гіпотезі, яка полягала у припущенні, що формуванню емоційно-естетичної чутливості учнів 1–4 класів сприятиме використання інноваційних методів і прийомів навчання на уроках образотворчого мистецтва.

Наприклад, застосування гри «Так-ні» на уроці з теми «Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі». Перед уроком були сховані фото рельєфної композиції, а учням було запропоновано відгадати, про що йтиме мова на уроці, ставлячи запитання, які вимагали від учителя тільки відповідей «так», чи «ні».

Коли учні знаходили відповіді, їм показували зразок і оголошували тему уроку. Цей прийом вчить пов'язувати розрізнені факти, систематизувати наявну інформацію, сприяє зміцненню здобутих знань.

Робота із використанням запропонованих завдань, яка проводилася в експериментальному класі, позитивно вплинула на підвищення якості знань і вмінь молодших школярів. Так, учні експериментального класу значно краще виконали запропоновані завдання, ніж учні контрольного.

Наприкінці експериментального дослідження стало очевидним, що, у процесі використання запропонованої методики, створення емоційної основи творчого процесу на уроках образотворчого мистецтва в учнів експериментального класу порівняно з контрольним значно підвищився рівень розвитку відповідних умінь і навичок.

Проведення експериментального дослідження дало змогу оцінити ефективність використання пропонованої системи вправ та завдань і простежити динаміку процесу удосконалення умінь і навичок образотворчої діяльності порівняно з навчанням дітей в контрольному класі.

Метою контрольного експерименту було з'ясування ефективності методики формування емоційно-естетичної чутливості учнів 1–4 класів при використанні інноваційних методів і прийомів навчання уроках образотворчого мистецтва.

У відповідності до мети нами було визначено наступні завдання контрольного експерименту: проаналізувати динаміку рівнів навчальних досягнень учнів контрольних та експериментальних класів на уроках образотворчого мистецтва до і після формувального експерименту.

Результати підсумкового експерименту засвідчили, що в класах, які працювали за розробленою нами методикою, відбулися суттєві зрушення у рівнях сформованості емоційної основи творчого процесу. Так, у молодших школярів експериментальної групи високий (творчий) рівень образотворчих умінь був вищим на 15 % порівняно з учнями контрольної групи. Показники достатнього рівня теж були вищими на 5 % в учнів експериментальної групи. Натомість показники середнього рівня в учнів експериментальної групи були на 10 % нижчі, ніж в учнів контрольної, показники низького – на 5 %.

Таким чином, порівняльний аналіз даних, отриманих у перебігу експерименту, дозволив нам зробити висновки про те, що відбулися позитивні зміни в процесі формування рівнів емоційно-естетичної чутливості молодших школярів, загальний рівень навчальних досягнень учнів експериментального класу на уроках образотворчого мистецтва у процесі навчально-виховної роботи значно підвищився.

Отже, інноваційні методи, які застосовувалися на уроках образотворчого мистецтва, дали позитивні результати. Рівень знань учнів з теми значно зріс, діти більш охоче почали відвідувати уроки образотворчого мистецтва, стали активнішими, почали проявляти свою творчість, ініціативу.

1. Любарська Л. М. Образотворче мистецтво: Підручник для 3 класу / Л. М. Любарська. – К. : Форум, 2004. – 112 с. 2. Кашуба Л. І. Образотворче мистецтво в початковій школі / Л. І. Кашуба, М. О.Таран. – Тернопіль : Мальва–ООО, 2001. – 55 с. 3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, І.В.Руденко. – Харків, 2006. – 256 с. 4. Красовська О. О. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій / О. О. Красовська // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології : збірник наукових праць Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2014. – С. 343-348. 5. Пічкур М. І. Педагогічне керування формуванням художнього сприйняття школярів / М. І. Пічкур // Мистецтво і освіта. – 2003. – № 4. – С. 14–20.